

De top

„Als mensen niet weten wat te doen, stellen zij voor een conferentie te houden. Het is werkelijk niet erg constructief. Het is een manier om mislukking toe te geven”, constateerde de Britse premier Thatcher onlangs (bits 1). Als haar uitspraak waar is, staat het er slecht voor met de Westerse economieën. In kort tijdsbestek werd de Europese top gehouden, die op marathonzittingen van de Europese Ministerraad en de Landbouwministers uitliep, vergaderde de OESO-ministerraad, en kwam het Interimcomitee van het IMF bijeen. Inderdaad waren de resultaten van al deze bijeenkomsten mager. De verhoging van de eigen middelen van de EG waartoe de Europese top had besloten, werd door de Europese Ministerraad weer op losse schroeven gezet, de Landbouwministers kwamen niet tot overeenstemming over het pakket landbouwprijzen, en de IMF-vergadering leverde slechts gemeenplaatsen op over de wenselijkheid de inflatie te bestrijden en het herstel wereldwijd te spreiden. Het gesternte waaronder de belangrijkste conferentie plaatsvond, was echter goed. Op de economische topconferentie van de zeven grootste geïndustrialiseerde landen (VS, Japan, Canada, Frankrijk, Engeland, de Bondsrepubliek Duitsland en Italië) in Bonn leken de VS immers minder overtuigd van de juistheid van het gevoerde economische beleid dan in het verleden het geval was: het groeipercentage van de VS daalde van 7% in 1984 tot naar verwachting 3% in 1986. Dit dwong de VS zich af te vragen of het gevoerde solistische beleid wel tot duurzaam herstel kan leiden. Daarmee leek de basis voor vruchtbare onderhandelingen te zijn gelegd.

De top in Bonn stond inderdaad in het teken van de langzame bewustwording van de Amerikanen dat de omvangrijke tekorten op de lopende rekening en de begroting grenzen stellen aan de expansie van hun economie. Het herstel stoelt immers op de beschikbaarheid van buitenlands kapitaal. De kapitaalimport zorgt ervoor dat het begrotingstekort wordt gefinancierd en zo de geringe omvang van de binnenlandse besparingen wordt gecamoufleerd. De binnenlandse bestedingen kunnen daardoor hoog blijven. Bovendien zorgt de toestroom van kapitaal ervoor dat de daling van de dollarkoers uit hoofde van het tekort op de lopende rekening achterwege blijft: een steun in de rug bij de Amerikaanse inflatiebestrijding. Het beseft is gegroeid dat men niet blijvend kan rekenen op buitenlands kapitaal en dat het accent nu moet worden gelegd op binnenlandse aanpassingen. De Amerikaanse opvatting dat het nu de beurt is aan de andere landen om hun economieën te stimuleren, en zo de Amerikaanse economie door verhoogde export te steunen, hield in Bonn echter niet stand. Mogelijke kandidaten als Japan en de Bondsrepubliek, die gezien hun overschotten op de betalingsbalans voor de rol van voortrekker in aanmerking komen, bleken weinig te voelen voor zo'n altruïstische politiek: de angst voor inflatie, toenemende financieringstekorten en rentelasten overheerst. Bovendien bevestigde de *World Economic Outlook* van het IMF, die kort voor de conferentie het licht zag, wat alle leden al lang wisten: alleen een anti-inflatoir en restrictief beleid kan tot duurzaam herstel leiden. De VS moesten op het punt van de stimulering dan ook bakzijl halen. Het pleidooi voor een selectief expansief beleid werd ingeslikt en verwisseld voor de aanbeveling structurele starheden in de economieën te verminderen. Dat kon op algemene instemming rekenen, maar die eensgezindheid bestond ook al voor de conferentie.

Eensgezindheid was er niet op het punt van de liberalisatie van de wereldhandel in het kader van de GATT. Aangezien de Tokio-ronde in 1988 afloopt, zou het voor de hand liggen snel besprekingen over een nieuwe ronde te beginnen. Het Amerikaanse voorstel behelsde om begin 1986 daarmee aan te vangen. De achtergrond van de Amerikaanse voortvarendheid is natuurlijk niet de principiële bezorgdheid om de wereldhandel, maar de zorgwekkende toestand van de eigen lopende rekening (een tekort van \$ 123 mrd. in 1984). Het benadrukt van het belang van liberalisatie van de landbouwproducten – 40% van de Amerikaanse landbouwproductie wordt geëxporteerd – en de dienstverlening is daar niet vreemd aan. Het belang van de VS bij liberalisatie dringt des te meer nu de roep van het Congres om protectionistische maatregelen sterker wordt. Door tegenwerking van de Franse president kon echter slechts een „inimale” afspraak over het tijdstip van een nieuwe GATT-ronde worden gemaakt.

Dit wekt de indruk dat een redelijk Amerikaanse voorstel, dat ook in het voordeel van een belangrijke exporteur als de EG zou zijn geweest, door de Franse halsstarrigheid is getorpedeerd. Maar het Franse verzet is begrijpelijk. Al zal de bezorgdheid over de mogelijke afbouw van de protectie van de eigen landbouw, in het zicht van de verkiezingen, een rol hebben gespeeld, de belangrijkste reden is de onvrede met het Amerikaanse wisselkoersbeleid. Het be-

zwaar is dat de Amerikaanse roep om vrijhandel de werkelijke oorzaak van het tekort op de lopende rekening verhuult: de overgevaardeerde dollar. De Franse premier wilde daarom een nieuwe GATT-ronde gekoppeld zien aan de vervulling van zijn eerder geuite wens om tot een „nieuw Bretton-Woodsstelsel” te komen. De dollarkoers zou daarbij ten opzichte van de EMS-valuta's in een strakker keurslijf worden geplaatst. Een dergelijk stelsel verkleint de ruimte voor een eigenzinnige binnenlandse politiek, omdat een betalingsbalanstekort onder zo'n regime leidt tot een afvloed van goud en deviezen of dwingt tot binnenlandse aanpassingen. De gevoerde Amerikaanse politiek is echter steeds geweest om de dollarkoers door de marktkrachten te laten bepalen: de wisselkoers is het resultaat van het gevoerde interne beleid en niet doelstelling ervan. De eis van Mitterrand kan niet als „jabberwocky” (kolder), zoals premier Thatcher deed, worden afgedaan omdat het stelsel de Amerikanen dwingt met hun partners rekening te houden. Gezien de ervaringen in het verleden is dat geen overbodige luxe. Hoogstens neemt de Franse president wat te veel hooi op zijn vork: het voorstel van de Amerikanen om een monetaire conferentie te beleggen naar aanleiding van een monetaire studie die nog uit de conferentie van Williamsburg (1983) voortvloeide, ging hem in ieder geval niet ver genoeg.

In de wandelgangen speelde nog het punt van de samenwerking op technologisch gebied. Het gaat hierbij om de vraag of de deelnemers aan de conferentie willen meerwerken aan het Amerikaanse SDI-project (Strategic Defence Initiative, ook wel „star wars”): het defensiesysteem met ruimtewapens. De implicaties van dit project gaan verder dan de defensiesector van de deelnemende landen, omdat het project grote gevolgen heeft op het gebied van de informatietechnologie. Juist op dit gebied heeft Europa een achterstand opgelopen ten opzichte van Japan en de VS. Volgens schattingen van *The Economist* bedroeg het tekort op de handelsbalans van de EG op het gebied van de elektronica in 1983 \$ 9 mrd., en loopt het tekort snel op tot \$ 29 mrd. in 1994. Het SDI-project heeft Europese ondernemingen op dit gebied veel aan te bieden: er is in de komende 5 jaar \$ 26 mrd. aan researchgelden te verdelen, en op de conferentie beloofde president Reagan de Europese bedrijven „echte” samenwerking.

De Europese landen kwamen echter niet tot een gemeenschappelijk standpunt. Splijtzwam was het door de Fransen in de haast ontworpen Europese alternatief voor het SDI-project, genaamd Eureka (European Research Coordination Agency, ook wel „star peace”). Het Eureka-plan moet Europese initiatieven op het gebied van de informatietechnologie bundelen. De gegronde angst van de Fransen is dat Europa verzwakt als sommige landen wel en andere niet deelnemen aan het Amerikaanse project. Eureka moet de bedrijven in Europa houden. Van een werkelijke tegenhanger van het SDI is echter geen sprake. Eureka moet uit de bescheiden EG-middelen worden bekostigd en voor het ontbrekende deel door de deelnemers nationaal worden bijgefinancierd. Dit steekt schril af tegen het SDI, dat met gulle hand door president Reagan van geld wordt voorzien. Bovendien zal het vertrouwen van het bedrijfsleven in Eureka gering zijn: het multilaterale karakter ervan en de inbedding in de bureaucratische structuren van de EG schrikken af. Het lijkt erop dat als het SDI tot ontwikkeling wordt gebracht, de Europese bedrijven als vliegen op de honing op het project zullen afkomen, en daarmee de moezame integratiepogingen in Europa zullen doorkruisen. De „technology gap” zou alleen maar toenemen.

Misschien had premier Thatcher gelijk dat conferenties dienen om mislukkingen te verbergen. De conferentie van Bonn lijkt haar vermoeden eerder te bevestigen dan te ontkennen. Terwijl het tijdstip gunstig was, slaagde men er niet in om concrete afspraken te maken over een nieuwe GATT-ronde of over herziening van het monetaire stelsel, en op het gebied van de technologische samenwerking bleken de meningen verdeeld. De resultaten betroffen intievertklaringen op het gebied van de bestrijding van de milieuvervuiling, de honger in de wereld, en vooral de drugs. Het was minister Shultz die, in zijn beleefdheid, het niveau van de conferentie ongewild het beste typeerde. De belangrijkste persoon van de conferentie, zo zei hij, was niet aanwezig: Nancy Reagan.

H. Kamps

1) *NRC Handelsblad*, 3 mei 1985, blz. 5.

2) Europe's technology gap, *The Economist*, 24 november 1984, blz. 99 e.v.